شينجياڭنىڭ جان سانى دامۋى

جۇڭحۋا حالىق رەسپۋبليكاسى مەملەكەتتىك كەڭەس اقپارات كەڭسەسى

2021 - جىلى 9 - اي

مازمۇنى

العى ٴسوز
ٴبىرىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ دامۋ تاريحى
ەكىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ قازىرگى جاعدايى
ٴۇشىنشى، ۇيعۇر ۇلتى جان سانىنىڭ دامۋى
ٴتورتىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانى دامۋىنىڭ رەال سوزسىزدىگى
بەسىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ دامۋ بەتالىسى
التىنشى، شەكارا سىرتىنداعى جۇڭگوعا قارسى كۇشتەر دابىرالاعان بىرنەشە ماسەلە جونىندە
سوڭعى ٴسوز

العى ٴسوز

جان سانى قوعامدىق تۇرمىستىڭ نەگىزگى تۇلعاسى، ادامزات قوعامىنىڭ ٴومىر ٴسۇرۋى مەن دامۋىنىڭ العى شارتى. ادامزاتتىڭ بارلىق ەكونوميكالىق، قوعامدىق قيمىلى تۇگەلدەي جان سانىمەن تىعىز بايلانىستى، جان سانىنىڭ دامۋى ەكونوميكانىڭ دامۋىمەن، قوعامنىڭ جاراسىمدىلىعىمەن، ۇلتتىڭ گۇلدەنۋى - جويىلۋىمەن، مەملەكەتتىڭ حاۋىپسىزدىگىمەن قاتىستى.

شينجياڭ جۇڭگونىڭ باتىس سولتۇستىگىندە، ازيا - ەۋروپا ۇلى قۇرلىعىنىڭ كىندىگىندە، ەجەلدەن بەرى كوپ ۇلت شوعىرلى قونىستانعان ٴوڭىر. زامانىمىزدان بۇرىنعى 60 - جىلى باتىس حان پاتشالىعى ورتالىق اكىمياتىنىڭ شينجياڭ وڭىرىندە باتىس ٴوڭىر باسقاقتىعىن قۇرۋى شينجياڭ ٴوڭىرىنىڭ جۇڭگو كارتاسىنا رەسمي ەنگىزىلگەندىگىن كورسەتتى. 2000 نەشە جىلدان بەرى شينجياڭ وڭىرىندەگى كوپتەگەن ۇلتتار تۇتىپ - ٴوسۋ، ٴبولىنۋ، توعىسۋ ارقىلى "ٴبىر - بىرىمەن بىتە قايناسقان" جاراسىمدى بىرگە تۇرمىس كەشىرەتىن قارىم - قاتىناس جانە كوپ نەگىزدى، ٴبىر تۇلعالى جاعداي قالىپتاستىردى.

جۇڭحۋا حالىق رەسپۋبليكاسى قۇرىلۋدان بۇرىن شينجياڭنىڭ ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۋى مەشەۋ، جان سانىنىڭ كولەمى شاعىن، جان سانىنىڭ ساپاسى تومەن، ادامداردىڭ مەجەلى ورتاشا عۇمىرى قىسقا بولاتىن. 1949 - جىلى جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان كەيىن، شينجياڭنىڭ جان سانى، اسىرەسە، از ۇلتتاردىڭ جان سانى جىلدام ارتتى، جان سانىنىڭ ساپاسى ۇزدىكسىز ٴوستى، ادامداردىڭ مەجەلى ورتاشا عۇمىرى زور مولشەردە جوعارىلادى. بۇگىنگى تاڭدا شينجياڭنىڭ ەكونوميكاسى، قوعامى جاپپاي دامىپ، قوعامدىق كەلەلى جاعدايى ٴورتىس ورنىقتى بولۋدا، ٴار ۇلت حالقى تىنىش ٴومىر، شات - شادىمان تىرشىلىك كەشىرۋدە، جان سانىنىڭ دامۋى بىركەلكى، اقاۋسىز بولۋدا.

ٴبىرىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ دامۋ تاريحى

جاڭا جۇڭگو قۇرىلۋدان بۇرىن شينجياڭنىڭ ىندىرگىش كۇش ورەسى تومەن، ٴوندىرىس ٴتاسىلى مەشەۋ بولاتىن، ٴار ۇلت حالقى شەتەل شاپقىنشى كۇشتەرىنىڭ، فەودال قاناۋشى تاپتاردىڭ جانە ٴدىني ەرەكشە ۇقىقتى جىكتەردىڭ قاناۋىنا ابدەن ۇشىراپ، تۇرمىستا ەرەكشە كۇيزەلدى، ٴومىرى ەشقانداي قاماتاماسىز ەتىلمەدى، جان سانىنىڭ ارتۋى باياۋلادى. دالەلدەۋدەن قاراعاندا، زامانىمىزدان بۇرىنعى 60 - جىلدان زامانىمىزدىڭ 18 - عاسىرىنىڭ ورتا مەزگىلىنە دەيىنگى 1800 نەشە جىلدا شينجياڭ ٴوڭىرىنىڭ جان سانى باستان - اياق ٴبىر ميلليوننان اسپاعان. سوعىس الاپاتى سياقتى فاكتورلاردىڭ ىقپالىنا ۇشىراعاندىقتان، 1762 - جىلى ىلە جياڭجۇنى تاعايىندالعان كەزدە، شينجياڭنىڭ جان سانى 300 مىڭعا جەتپەيتىن. 1884 - جىلى شينجياڭ ولكە بولىپ قۇرىلدى. «حۇنان ارمياسى شەجىرەسىندە» 1887 - جىلى شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ ٴبىر ميلليون 839 مىڭ ادام بولعاندىعى ەستەلىككە الىنعان. 1949 - جىلى شينجياڭ بەيبىت ازات بولعان كەزدە، جان سانى 4 ميلليون 333 مىڭ 400 ادامعا جەتتى.

جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان كەيىن، شينجياڭنىڭ جان سانى دامۋى شىن جاڭا تاريحي مەزگىلگە ٴوتتى. ەكونوميكانىڭ، قوعامنىڭ دامۋىنا، حالىقتىڭ تۇرمىس دەڭگەيىنىڭ جوعارىلاۋىنا، اسىرەسە، ەمدەۋ - دەنساۋلىق ساقتاۋ شارت - جاعدايىنىڭ جاقسارۋىنا ىلەسە، شينجياڭدا جان سانىنىڭ ٴولۋ مولشەرى جىلدام تومەندەدى، تابيعي ٴوسۋ مولشەرى زور دارەجەدە جوعارىلادى. مەملەكەتتىڭ شەكارا ٴوڭىردى زور كۇشپەن اشۋ، كوركەيتۋ، ۇلتتىق وڭىرلەردىڭ جەدەل دامۋىن جەبەۋ سياقتى باعىت - ساياساتتارىنىڭ جەتەكشىلىگىندە قىرۋار زيالىلار مەن جاستار مەملەكەتتىڭ ۇندەۋىنە بەلسەنە ٴۇن قوسىپ، شينجياڭعا اتتانىپ، شەكارا ٴوڭىر قۇرىلىسىنا كومەك كورسەتتى. جان سانىنىڭ تابيعي ٴوسۋى مەن جان سانىنىڭ قوسىلۋى سىندى ەكى جاقتى فاكتوردىڭ رول اتقارۋىندا شينجياڭنىڭ جان سانى جىلدام ارتتى. 1953 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 1 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، شينجياڭنىڭ جان سانى 4 ميلليون 783 مىڭ 600 ادامعا جەتكەن؛ 1964 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 2 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ جالپى مولشەرى 7 ميلليون 270 مىڭ 100 ادام بولىپ، 11 جىلدا شينجياڭنىڭ جان سانى 2 ميلليون 486 مىڭ 500 ادام مولايىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %3.88 بولعان. 1978 - جىلى جۇڭگو رەفورما جاساۋ، ەسىك اشۋدى اتقارۋدان بۇرىن، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ جالپى مولشەرى 12 ميلليون 330 مىڭ 100 ادامعا مولايىپ، 1949 - جىلداعىدان 7 ميلليون 996 مىڭ 700 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %3.67 بولعان.

1978 - جىلدان كەيىن شينجياڭنىڭ جان سانى ورنىقتى قادامىمەن ارتۋ كەزەڭىنە ٴوتتى. مەملەكەت بويىنشا جان سانىن جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىنە نەگىزدەلگەندە، 1982 - جىلى شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ جالپى مولشەرى 13 ميلليون 81 مىڭ 500 ادام بولعان، 1990 - جىلى 15 ميلليون 156 مىڭ 900 ادامعا مولايىپ، 2 ميلليون 75 مىڭ 400 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.86 بولعان؛ 2000 - جىلى 18 ميلليون 459 مىڭ 500 ادامعا جەتىپ، 1990 - جىلداعىدان 3 ميلليون 302 مىڭ 600 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.99 بولعان.

21 - عاسىردان بەرى شينجياڭنىڭ جان سانى تۇراقتى ارتۋ كەزەڭىنە ٴوتتى. 2010 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 6 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، شينجياڭنىڭ جان سانى 21 ميلليون 815 مىڭ 800 ادامعا جەتىپ، 2000 - جىلداعىدان 3 ميلليون 356 مىڭ 300 ادام مولايىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.68 بولعان؛ 2020 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 7 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋدىڭ باستاپقى جيىنتىق ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، شينجياڭنىڭ جان سانى 25 ميلليون 852 مىڭ 300 ادامعا جەتىپ، 2010 - جىلداعىدان 4 ميلليون 36 مىڭ 500 ادام مولايىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.71 بولعان. 2000 - جىلدان 2020 - جىلعا دەيىنگى ۋاقىت كەزەڭىندە شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ ارتۋى ەداۋىر باياۋلادى، الايدا جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى ٴالى دە بۇكىل ەلدىڭ ورتاشا دەڭگەيىنەن 1.15 پروتسەنت جوعارى بولدى.

از ۇلتتاردىڭ جان سانىنىڭ ارتۋىنان قاراعاندا، ٴار رەتكى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، 1953 - جىلى شينجياڭدا از ۇلتتاردىڭ جان سانى 4 ميلليون 451 مىڭ 500 ادام ەدى، 1964 - جىلى 4 ميلليون 948 مىڭ 900 ادامعا مولايىپ، 497 مىڭ 400 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %0.97 بولعان؛ 1982 - جىلى 7 ميلليون 797 مىڭ 500 ادام بولىپ، 1964 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا 2 ميلليون 848 مىڭ 600 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %2.56 بولعان؛ 1990 - جىلى 9 ميلليون 461 مىڭ 500 ادام بولىپ، 1982 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا ٴبىر ميلليون 664 مىڭ ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %2.45 بولعان؛ 2000 - جىلى 10 ميلليون 969 مىڭ 600 ادام بولىپ، 1990 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا ٴبىر ميلليون 508 مىڭ 100 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.49 بولعان؛ 2010 - جىلى 12 ميلليون 985 مىڭ 900 ادام بولىپ، 2000 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا 2 ميلليون 16 مىڭ 300 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ارتۋ مولشەرى %1.7 بولعان؛ 2020 - جىلى 14 ميلليون 932 مىڭ 200 ادام بولىپ، 2010 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا ٴبىر ميلليون 946 مىڭ 300 ادام ناق ارتىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.41 بولعان.

ەكىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ قازىرگى جاعدايى

2020 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 7 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋدىڭ باستاپقى جيىنتىق ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، شينجياڭنىڭ جالپى جان سانى 25 ميلليون 852 مىڭ 300 ادام، حانزۋ ۇلتىنىڭ جان سانى 10 ميلليون 920 مىڭ 100 ادام، از ۇلتتاردىڭ جان سانى 14 ميلليون 932 مىڭ 200 ادام. مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 6 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋمەن سالىستىرعاندا، 10 جىلدا شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ ارتۋ جىلدامدىعى بۇكىل ەل بويىنشا 4 - ورىندى، جان سانىنىڭ ٴوسۋ مولشەرى بۇكىل ەل بويىنشا 8 - ورىندى يەلەپ، جان سانى جالپى مولشەرىنىڭ رەتى 25 - ورىننان 21 - ورىنعا كوتەرىلدى.

جىنىستىق ايىرما قۇرىلىمى جاعىنان قاراعاندا، شينجياڭنىڭ جان سانىندا، ەرلەردىڭ جان سانى 13 ميلليون 354 مىڭ 400 ادام بولىپ، جالپى جان سانىنىڭ %51.66ىن ۇستادى؛ ايەلدەردىڭ جان سانى 12 ميلليون 498 مىڭ ادام بولىپ، جالپى جان سانىنىڭ %48.34ىن ۇستادى؛ جالپى جان سانىنىڭ جىنىس سالىستىرماسى (ٴار 100 ايەل سايكەس كەلەتىن ەرلەر سانى) 106.85 بولىپ، مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 6 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋمەن نەگىزىنەن قارايلاس بولدى.

جاس قۇرىلىمى جاعىنان قاراعاندا، شينجياڭدا 0 — 14 جاس ارالىعىنداعى جان سانى 5 ميلليون 806 مىڭ 200 ادام بولىپ، %22.46تى ۇستادى؛ 15 — 59 جاس ارالىعىنداعى جان سانى 17 ميلليون 129 مىڭ 200 ادام بولىپ، %66.26تى ۇستادى؛ 60 جاستاعى جانە ودان جوعارى جاستاعى جان سانى 2 ميلليون 917 مىڭ ادام بولىپ، %11.28تى ۇستادى. 2010 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا، 0 — 14 جاس ارالىعىنداعى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى 2.01 پروتسەنت جوعارىلادى، 60 جاستاعى جانە ودان جوعارى جاستاعى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى 1.62 پروتسەنت جوعارىلادى. بۇكىل ەلدىڭ ورتاشا دەڭگەيىمەن سالىستىرعاندا، شينجياڭدا 0 — 14 جاس ارالىعىنداعى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى بۇكىل ەلدەگى %17.95تىك سالىستىرمادان 4.51 پروتسەنت جوعارى؛ 60 جاستاعى جانە ودان جوعارى جاستاعى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى بۇكىل ەلدەگى %18.7تىك سالىستىرمادان 7.42 پروتسەنت تومەن بولىپ، جان سانىنىڭ قارتايۋ دەڭگەيى سالىستىرمالى تومەنىرەك بولدى.

ٴبىلىم الۋ دەڭگەيى جاعىنان قاراعاندا، شينجياڭدا 15 جاستاعى جانە ودان جوعارى جاستاعى جان سانىنىڭ ورتاشا ٴبىلىم الۋ جىل شەگى 2010 - جىلعى 9.27 جىلدان 2020 - جىلى 10.11 جىلعا جوعارىلاپ، بۇكىل ەلدىڭ جان سانىنىڭ 9.91 جىلدىق ورتاشا ٴبىلىم الۋ جىل شەگىنەن 0.2 جىل جوعارى بولىپ، بۇكىل ەل بويىنشا 10 - ورىندى يەلەدى. 2010 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا ٴار 100 مىڭ جان سانىنىڭ ىشىندە داشۋە ماعلۇماتتىلار 10 مىڭ 613 ادامنان 16 مىڭ 536 ادامعا مولايدى؛ ورتا مەكتەپ ماعلۇماتتىلار 11 مىڭ 669 ادامنان 13 مىڭ 208 ادامعا مولايدى؛ ورتالاۋ مەكتەپ ماعلۇماتتىلار 36 مىڭ 241 ادامنان 31 مىڭ 559 ادامعا ازايدى؛ باستاۋىش مەكتەپ ماعلۇماتتىلار 30 مىڭ 85 ادامنان 28 مىڭ 405 ادامعا ازايدى.

سالاماتتىق دەڭگەيى جاعىنان قاراعاندا، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ 2019 - جىلعى ورتاشا مەجەلى عۇمىرى 74.7 جاس بولىپ، 2010 - جىلداعىدان 2.35 جاس جوعارىلادى. نارەستەلەردىڭ ٴولۋ مولشەرى، 5 جاستان تومەنگى بالالاردىڭ ٴولۋ مولشەرى، جۇكتى، بوسانعان ايەلدەردىڭ ٴولۋ مولشەرى جەكە - جەكە 2010 - جىلعى ‰26.58، ‰31.95، 100 مىڭ/43.41دەن 2020 - جىلعى ‰6.75، ‰10.91، 100 مىڭ/17.89عا تومەندەدى. 2019 - جىلى ٴار 1000 ادامنىڭ ىشىندە كاسىپتىك شيپاگەرلەر سانى مەن ەمدەۋ - دەنساۋلىق ساقتاۋ قۇرىلىمدارىنداعى توسەك سانى جەكە - جەكە 2.7 ادامعا جانە 7.39 توسەككە جەتىپ، 2010 - جىلداعىدان جەكە - جەكە 0.58 ادام جانە 1.93 توسەك كوبەيدى.

قالا، اۋىل جانە جىلجىمالى جان سانى قۇرىلىمى جاعىنان قاراعاندا، 2020 - جىلى شينجياڭدا قالا - قالاشىقتاردىڭ جان سانى 14 ميلليون 613 مىڭ 600 ادام، اۋىل - قىستاقتىڭ جان سانى 11 ميلليون 238 مىڭ 700 ادام بولىپ، جەكە - جەكە جالپى جان سانىنىڭ %56.53ىن، %43.47ىن ۇستادى. 2010 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا قالا - قالاشىقتاردىڭ جان سانى 5 ميلليون 277 مىڭ 900 ادام كوبەيىپ، اۋىل - قىستاقتىڭ جان سانى ٴبىر ميلليون 241 مىڭ 300 ادام ازايدى، قالا - قالاشىقتاردىڭ جان سانى سالىستىرماسى 13.73 پروتسەنت جوعارىلادى. شينجياڭنىڭ جىلجىمالى جان سانى 8 ميلليون 51 مىڭ 400 ادام. مۇنىڭ ىشىندە شينجياڭ ىشىندەگى جىلجىمالى جان سانى 4 ميلليون 660 مىڭ 700 ادام، ولكە اتتاپ قوسىلعان جان سانى 3 ميلليون 390 مىڭ 700 ادام. 2010 - جىلداعىمەن سالىستىرعاندا جىلجىمالى جان سانى 4 ميلليون 61 مىڭ 100 ادام كوبەيىپ، %101.78 ارتتى.

وڭىرلىك تارالۋى جاعىنان قاراعاندا، شينجياڭدا قازىر 14 ايماق (وبلىس، قالا) بار، مۇنىڭ ىشىندە سولتۇستىك شينجياڭداعىسى 9، وڭتۇستىك شينجياڭداعىسى 5. تاريحتا وڭتۇستىك، سولتۇستىك شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ پارقى ٴبىرشاما زور بولىپ، وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ جان سانى ٴبىر مەزگىل بۇكىل شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ ۇشتەن ەكىسىنەن استامىن يەلەدى. ەكونوميكانىڭ، قوعامنىڭ دامۋىنا ىلەسە، وڭتۇستىك، سولتۇستىك شينجياڭدا جان سانىنىڭ تارالۋى تەپە - تەڭدىككە بەت الدى. 2020 - جىلى سولتۇستىك شينجياڭنىڭ جان سانى 13 ميلليون 309 مىڭ 100 ادام بولىپ، جالپى جان سانىنىڭ %51.48ىن ۇستاپ، 2010 - جىلعى 11 ميلليون 352 مىڭ 900 ادامىمەن سالىستىرعاندا ٴبىر ميلليون 956 مىڭ 200 ادام مولايدى؛ وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ جان سانى 12 ميلليون 543 مىڭ 200 ادام بولىپ، %48.52تى ۇستاپ، 2010 - جىلعى 10 ميلليون 462 مىڭ 900 ادامىمەن سالىستىرعاندا 2 ميلليون 80 مىڭ 300 ادام مولايدى.

ٴۇشىنشى، ۇيعۇر ۇلتى جان سانىنىڭ دامۋى

جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان بەرى شينجياڭ بەيبىت دامۋ مەزگىلىنە ٴوتتى. 1955 - جىلى شينجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونى قۇرىلدى، پارتيا مەن مەملەكەت شينجياڭدا ۇلتتىق وڭىرلىك اۆتونوميا ٴتۇزىمىن جۇرگىزىپ، ٴار ۇلتتىڭ تۇگەلدەي تەرەزەسى تەڭ بولۋىنا تابانداي بولىپ، ٴبىر قىدىرۋ ەرەكشە قولداۋ ساياساتىن اتقاردى، ۇيعۇر ۇلتى سياقتى از ۇلتتاردىڭ جان سانى تاريحتاعى ەڭ تاماشا دامۋ مەزگىلىنە ٴوتتى.

جان سانىنىڭ ارتۋىنان قاراعاندا، شينجياڭدا ۇيعۇر ۇلتىنىڭ جان سانى ٴۇرتىس ارتتى. مەملەكەت بويىنشا ٴار رەتكى جان سانىن جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىنە نەگىزدەلگەندە، ۇيعۇر ۇلتىنىڭ جان سانى 1953 - جىلى 3 ميلليون 607 مىڭ 600 ادام، 1964 - جىلى 3 ميلليون 991 مىڭ 600 ادام، 1982 - جىلى 5 ميلليون 955 مىڭ 900 ادام، 1990 - جىلى 7 ميلليون 191 مىڭ 800 ادام، 2000 - جىلى 8 ميلليون 345 مىڭ 600 ادام، 2010 - جىلى 10 ميلليون 1300 ادام، 2020 - جىلى 11 ميلليون 624 مىڭ 300 ادام بولدى. ٴار ەكى رەتكى جاپپاي تەكسەرۋ ارالىعىندا ناق ارتقان جان سانى جەكە - جەكە 384 مىڭ ادام، ٴبىر ميلليون 964 مىڭ 300 ادام، ٴبىر ميلليون 235 مىڭ 900 ادام، ٴبىر ميلليون 153 مىڭ 800 ادام، ٴبىر ميلليون 655 مىڭ 700 ادام، ٴبىر ميلليون 623 مىڭ ادام بولىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى جەكە - جەكە %0.92، %2.25، %2.38، %1.5، %1.83، %1.52 بولدى. جوعارىداعى ساندى مالىمەتتەر جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان كەيىن ۇيعۇر ۇلتىنىڭ جان سانى جالپى جاقتان ٴبىرشاما جوعارى ارتۋ دەڭگەيىن ساقتاعاندىعىن، شينجياڭنىڭ جان سانىنىڭ دامۋ بەتالىسىمەن نەگىزىنەن بىردەي ەكەندىگىن كورسەتەدى.

جاڭا عاسىرعا وتكەنىنەن بەرى ۇيعۇر ۇلتىنىڭ جان سانى 2000 - جىلعى 8 ميلليون 345 مىڭ 600 ادامنان 2020 - جىلى 11 ميلليون 624 مىڭ 300 ادامعا مولايىپ، جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى %1.67 بولىپ، سايكەس مەزگىلدەگى بۇكىل ەلدەگى از ۇلتتار جان سانىنىڭ %0.83تىك جىلدىق ورتاشا ارتۋ مولشەرى دەڭگەيىنەن الدەقايدا جوعارى بولدى.

جاس قۇرىلىمى جاعىنان قاراعاندا، بۇكىل شينجياڭنىڭ جان سانىمەن سالىستىرعاندا، ۇيعۇر ۇلتى جان سانىنىڭ جاس قۇرىلىمى جاس. 2020 - جىلى ۇيعۇر ۇلتىنىڭ 0 — 14 جاس ارالىعىنداعى، 15 — 59 جاس ارالىعىنداعى، 60 جاس جانە ودان جوعارى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى جەكە - جەكە %30.51، %60.95، %8.54 بولعان. 2020 - جىلى بۇكىل شينجياڭدا 0 — 14 جاس ارالىعىنداعى، 15 — 59 جاس ارالىعىنداعى، 60 جاس جانە ودان جوعارى جان سانىنىڭ سالىستىرماسى جەكە - جەكە %22.46، %66.26، %11.28 بولعان.

ٴبىلىم الۋ دەڭگەيى جاعىنان قاراعاندا، ۇيعۇر ۇلتىنىڭ ٴبىلىم الۋ ورەسى ۇزدىكسىز جوعارىلاعان. مەملەكەت بويىنشا جان سانىن 7 - رەتكى جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىندە كورسەتىلۋىنشە، ۇيعۇر ۇلتىندا ٴار 100 مىڭ ادامنىڭ ىشىندە داشۋە ماعلۇماتتىلار جان سانى 8944 ادام بولىپ، 2000 - جىلمەن سالىستىرعاندا 6540 ادام ارتقان، 15 جاس جانە ودان جوعارى جان سانىنىڭ ٴبىلىم الۋ جىل شەگى 2000 - جىلعى 7.06 جىلدان 2020 - جىلى 9.19 جىلعا جوعارىلاعان.

وڭىرلىك تارالۋىنان قاراعاندا، ۇيعۇر ۇلتىنىڭ جان سانى نەگىزىنەن قاشقار، حوتان، اقسۋ، قىزىلسۋ سياقتى وڭتۇستىك شينجياڭداعى 4 ايماق - وبلىسقا ورنالاسقان. 2020 - جىلعى مەملەكەت بويىنشا جان سانىن جاپپاي تەكسەرۋ ساندى مالىمەتىنە قاراعاندا، وڭتۇستىك شينجياڭداعى 4 ايماق - وبلىستاعى ۇيعۇر ۇلتى جان سانى جەرگىلىكتى جان سانىنىڭ %83.74ىن، بۇكىل شينجياڭداعى ۇيعۇر ۇلتى جان سانىنىڭ %74.01ىن ۇستاعان. مۇنىڭ ىشىندە قاشقار، حوتان ايماقتارىنداعى ۇيعۇر ۇلتى جان سانى 2 ميلليوننان اسقان، اقسۋ ايماعىندا 2 ميلليونعا تاياعان.

ٴتورتىنشى، شينجياڭنىڭ جان سانى دامۋىنىڭ رەال سوزسىزدىگى

شينجياڭنىڭ جان سانى دامۋى ونەركاسىپتەنۋ، قالا - قالاشىقتانۋ، وسىزاماندانۋ اياق الىسىنا ىلەسىپ، تۋۋ مولشەرى جوعارى بولۋ، ٴولۋ مولشەرى جوعارى بولۋ، تومەن دەڭگەيدە ارتۋدان تۋۋ مولشەرى جوعارى بولۋ، ٴولۋ مولشەرى تومەن بولۋ، جوعارى دەڭگەيدە ارتۋعا دەيىنگى بارىستى باسىپ ٴوتتى، قازىر تۋۋ مولشەرىنىڭ تومەن بولۋىنا، ٴولۋ مولشەرىنىڭ تومەن بولۋىنا، تومەن دەڭگەيدە ارتۋعا قاراي بۇرىلىس جاساۋدا، بۇل ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۋ، ساياسات، زاڭ - ەرەجەلەردىڭ اتقارىلۋى، ۇيلەنۋ جانە بالالى بولۋ كوزقاراسىنداعى وزگەرىس سياقتى كوپ فاكتورلاردىڭ جالپىلىق رولىنىڭ ناتيجەسى، دۇنيە جۇزىندەگى جان سانى دامۋىنىڭ جالپىلىق زاڭدىلىعىنا ۇيلەسەدى.

ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۋدان قاراعاندا، جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان بەرى شينجياڭ ٴتۇرلى ىستەردە وراسان زور تابىستارعا قول جەتكىزدى. ىشكى ٴوندىرىستىڭ جالپى ٴونىم قۇنى 1952 - جىلعى 791 ميلليون يۋاننان 2020 - جىلى ٴبىر تريلليون 379 ميلليارد 758 ميلليون يۋانعا ارتتى. جان باسىنداعى ىشكى ٴوندىرىس جالپى ٴونىم قۇنى 1952 - جىلعى 166 يۋاننان 2020 - جىلى 53 مىڭ 593 يۋانعا جوعارىلادى. وقۋ - اعارتۋ ىستەرى ورنىقتى دامىدى. 1949 - جىلى شينجياڭدا تەك ٴبىر داشۋە، 9 ورتا مەكتەپ، 1355 باستاۋىش مەكتەپ قانا بار بولاتىن، وقۋ جاسىنداعى بالالاردىڭ وقۋعا ٴتۇسۋ مولشەرى نەبارى %19.8قانا ەدى، ساۋاتسىزدىق مولشەرى %90تەن اساتىن. 70 نەشە جىلدىق دامۋ ارقىلى شينجياڭدا مەكتەپكە دەيىنگى تاربيەدەن جوعارى وقۋ - اعارتۋعا دەيىنگى كەمەلدى وقۋ - اعارتۋ جۇيەسى قالىپتاستى. 2020 - جىلعا دەيىن قىستاقتاردىڭ بارىندە بالاباقشا قۇرىلدى، باستاۋىش مەكتەپ 3641گە، ادەتتەگى ورتا مەكتەپ 1211گە، ورتا دارەجەلى كاسىپتىك مەكتەپ (تەحنيك - جۇمىسشىلار مەكتەبىن قوسپاعاندا) 147گە، ادەتتەگى جوعارى مەكتەپ 56عا، ەرەسەكتەر جوعارى مەكتەبى 6عا جەتىپ، مەكتەپكە دەيىنگى تاربيە بويىنشا بالاباقشاعا ٴتۇسۋ جالپى مولشەرى %98تەن، باستاۋىش مەكتەپكە وقۋعا ٴتۇسۋ ناقتى مولشەرى %99.9تەن،

(جالعاسى 6 - بەتتە)